

ВІДГУК

на наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту
БУРЦЕВА МИКИТИ ВІКТОРОВИЧА
«ХРИСТИЯНСЬКІ МОТИВИ В ОПЕРНІЙ І КАМЕРНО-ВОКАЛЬНІЙ
МУЗИЦІ XVII – XIX СТОЛІТЬ»,

поданого на здобуття ступеня доктора мистецтва
за спеціальністю 025 Музичне мистецтво (02 Культура і мистецтво)

Що є найпрекраснішим у світі? – Істина, відповідав на своє ж питання Григорій Сковорода. Інші філософи надавали їй інше ім'я-визначення – Гармонія, Краса, Благо. І з давніх часів європейської культури усі ці чесноти постають прекрасними відображеннями у дзеркалі мистецтва, як його ідеальний зміст. Серед інших мистецтв лише музика ототожнює себе з молитвою, як невід'ємна частка Богослужіння. І тому звернення академічного співака до обговорення *«проблеми духовності як сутності виконавського мистецтва»* (с. 14) заслуговує на серйозну підтримку і в кінцевому підсумку – схвальної оцінки за **сміливість, оригінальність і особистий внесок** у здійснення пошукованої єдності теорії та практики мистецтва співу в наш час.

Така преамбула була необхідною для рецензента, який має надати об'єктивну оцінку представленої кваліфікаційної праці за вимогами, які висуває МОН України: актуальність теми, практична значущість отриманих результатів, наукова оригінальність і відповідність трьох авторських дефініцій (тема, мета, предмет дослідження). Однак змістовна складова представленої роботи настільки більше і важливіша за усі формальні ознаки наукової праці, що я відразу вкажу на її *методологічне значення* для усіх, хто дотичний до **виконавства як роду творчості**. Про це свідчать не одна, і не дві позиції автора: це відчувається послідовно, на всіх структурних етапах розгортання концепції. Кілька прикладів, які мене приємно вразили.

1. Точкою відліку для автора проєкту М.В.Бурцева постають не техніка співу, і не стиль композитора (що є однаково важливими, оскільки кожен з цих концептів може слугувати «альфою» формування будь-якої концепції про

«людину, яка співає» – homo credens). В якості критерію здобувач обирає **образ людини** християнської віри (споглядання, або світогляду).

2. Комунікативна стратегія підготовки вокаліста. Якщо композитор пише музику в системі цінностей християнської культури, то таким чином уся комунікативна стратегія автора перебуває в царині християнської картини світу. Це – прості аксіоми для митців хорової культури співу, які мають справу з канонічними текстами, сакральною семантикою, історично усталеними співочими традиціями. Інша річ – музика вокальна, яка розподіляється на:

1) *репрезентацію музично-театральних жанрів* у великих приміщеннях, для великої кількості публіки, яка сприймає твір у синтезі різних форм видовища (опера, оперета, мюзикл);

2) концертно-камерний спів. Цей розподіл закріплений не тільки історично (за онто-генезою європейської музики), але й практично – в системі навчальних закладів освіти. Тобто за цим розподілом надається кваліфікації випускникам кафедр сольного співу музичних академій та консерваторій. Розуміння духовних засад виконавства будь-яких жанрів вокальної творчості проходить через «генокод» молитовних піснє співів – це важливий висновок автора заслуговує на визнання.

3. Існує багато цікавих серйозних досліджень, присвячених вокальним жанрам в різних наукових аспектах (жанрово-стильовому, історико-типологічному, семантичному, порівняльному). Але я ніде не бачив, щоб дослідник поєднав в одну цільну систему когнітивного бачення проблеми духовності вокального мистецтва **альфу** (церковний спів різних конфесій) та **омегу** — музику світського призначення (опера, концерт, домашнє музикування). Таке системне бачення духовного підґрунтя вокально-співочої традиції крізь призму свідомості сучасного співака – це для мене відкриття цього проекту. Чому це відбулося? Думаю, відповідь очевидна. Об'єднуючим «стрижнем» різних «жанрово-стильових» блоків концепції¹ постає особистість Віктора Бурцева як академічного співака, який великий відтинок свого творчого життя

¹ візантійський спів – літургійна драма – романтична опера – камерно-вокальна лірика (духовна пісня).

присвятив церковному співу, а саме – вивченню візантійського розспіву (як складової Служби Божої у храмі Трьох Святителів, м.Харкова – до концертних майданчиків інших міст України).

Подальша стильова незаангажованість вибору матеріалу для аналізу пропонованої гіпотези, дозволила автору виробити своєрідну духовно-семантичну аналітику (Розділ 2 і Розділ 3). Автор вірно спирається на відчуття співаком *інтонації як уособлення духовно орієнтованого вокально-сценічного образу* (ліричного героя камерного твору). А далі, на її основі напрацювати спостереження для власної типології християнських образів спочатку в жанрі опери, а потім в царині камерно-вокальних циклів у творчості композиторів-класиків ХІХ століття.

Хочу відзначити, що наукове обґрунтування написане доброю літературною мовою, не переобтяженою складними музикознавчими термінами. Хоча богословська риторика в ньому присутня, і є доречною, необхідною для просування наукової гіпотези. Етапами для читача постають:

- історіографічний нарис – як «віхи» історичного шляху homo credens;
- аналітика оперних партій в творах композиторів-романтиків (Г. Доніцетті, Дж. Верді, Ф. Галеві, Ж. Массне, Дж. Меєрберу, Дж. Россіні);
- сторінки камерно-вокальної лірики, яку можна визначити як духовну рефлексію композитора з чітким посилом на Богоспівкування.

Аналітичні нариси, присвячені камерно-вокальним циклам Л.Бетховена, А. Дворжака, і особливо Й. Брамса, є прикрасою наукової праці В.Н.Бурцева. А її «вінцем» є лаконічні, досить переконливо написані, змістовні **висновки**, які вповні розкривають мету дослідження. Зокрема, я погоджуюсь з такими тезами, як, наприклад: на с.15 читаємо: **«християнська концепція музики – це методологія когнітивного музикознавства**. На платформі «зустрічі» музиканта і Творця відбувається синергія творчого процесу homo musicus. Її результатом є інтерпретація як форма духовної діяльності, метафізична сродність спілкування композитора, виконавця, слухачів». Або у Висновках: «Стиль інтерпретації християнських образів у духовно-орієнтованого співака

набуває історичної правди, опуклої характерності, справжньої досконалості через аскетизм і відмову від зайвої чуттєвості (с. 90).

Точно сформульовані суто виконавські завдання для втілення духовних творів, які автор бачить в двох вимірах: 1) духовно-семантичному (постійна інтелектуальна робота співака з вербальним текстом, християнськими символами); 2) виконавсько-психологічному – формування установки на молитовний досвід, який відкорегує технічний та художній рівні виконання (там само).

Питання для дискусії: 1) яким чином Ваш вибір прийшовся на цикл Р. В. Вільямса, що належить іншій хронології. Чому саме він?

2) Якщо накреслити перспективу подальшої розробки теми, які б твори слов'янських композиторів ХІХ–ХХ століть слід залучити для християнської концепції вокального мистецтва?

3) Хто, крім Д. Фішер-Діскау, є для Вас взірцем «виконавського еталону» (в світлі духовної концепції мистецтва співу).

Автор має достатню кількість публікацій та апробацій на наукових форумах. Отже, можна зробити висновок: за всіма критеріями виконана кваліфікаційна праця **«Християнські мотиви в оперній і камерно-вокальній музиці ХVІІ-ХІХ століть»** відповідає вимогам МОН України. А її автор **Бурцев Микита Вікторович** заслуговує на присудження ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 Музичне мистецтво (02 Культура і мистецтво).

Заслужений діяч України,
кандидат мистецтвознавства,
кандидат богослов'я,
професор Національної музичної
академії України
імені П.І. Чайковського

Д.А. БОЛГАРСЬКИЙ